

Lærerprofesjonen med vekt på profesjonsutvikling

Eyvind Elstad

Universitetet i Oslo

eyvind.elstad@ils.uio.no

Er læreryrket en profesjon?

- læreryrket tidligere karakterisert som et eksempel på en **semi-profesjon** (Etzioni, 1969; Lortie, 1969)

Bruk av begrepet profesjon

- Utdanningsforbundets landmøtevedtak fra 2009 om at «**Vi er en profesjon**». Etter streiken: «Vi har kjempet en **profesjonskamp**».
- Ragnhild Lied: «å utøve profesjonelt **skjønn**», «den utdanningspolitiske trenden som søker å deprofesjonalisere læreren», «Det er først og fremst lærerprofesjonen sjølv som må vere **motvekta**», «God leiing av kunnskapsmedarbeidarar handlar om **tillit** og **fleksibilitet**». (Dagens Næringsliv 3. oktober 2014)
- KD: Læreryrket omtales i Stortingsmelding nr. 11, 2008-2009: Lærerprofesjonen, profesjonsutøvere, profesjonell (egen)utvikling, profesjonelt fellesskap, kontinuerlig profesjonell utvikling gjennom hele yrkeslivet, profesjonsretting, styrke det helhetlige profesjonsaspektet. Men styring og kontroll trengs for å oppnå sterkere profesjonsretting.

Mausethagen, S., & Granlund, L. (2012). Contested discourses of teacher professionalism: current tensions between education policy and teachers' union. *Journal of Education Policy*, 27(6), 815-833.

KS

- KS (2013) knytter profesjonalisering til instrumentelle trekk ved yrkesutøvelsen: (1) «dypere profesjonsutvikling skjer i arbeidsfellesskap der det er kultur for stadig å analysere og videreutvikle **et felles lærings- og undervisningsrepertoar som kan bidra til optimal læring** og utvikling for barn og unge.» (p. 4, uth. her), og (2) «I skole og barnehage innebærer det å være profesjonell **en forpliktelse til å anvende de mest lovende pedagogiske og vitenskapelige strategiene** for å hjelpe barn og unge til å utnytte sine evner og muligheter» (p. 16).
- KS ønsker å være en sentral **premissgiver** for drøfting av profesjonalitet

Lejonberg, E. & Elstad, E. (2014). Bruk av profesjonsbegrepet i kampen om utdanningspolitikken innhold, i Elstad, E. & Helstad, K. (2014). Profesjonsutvikling i skolen, Oslo: Universitetsforlaget.

Å være profesjonell

- det motsatte av amatør og dilettant
- Profesjonsstudium
- vitenskapelig fundament (?)
- praksis kreves for å oppnå tillatelse for å være profesjonsutøver
- felles identitet forankret i kompetanse

Profesjon: idealmodellen

- 1) profesjonsutøveren må ha **formelle kvalifikasjoner**,
- 2) profesjonalisering vil innebære **spesialisering** basert på et **forskningsbasert kunnskapsgrunnlag**,
- 3) inntredelsen i profesjonsyrket er karakterisert gjennom **induksjon**, dvs. et program for støttet innvielse i yrkets profesjonsutøvelse,
- 4) profesjonsutøveren har høy grad av **autoritet** når beslutninger som fattes, men blir også **ansvarliggjort** med tanke på hva profesjonsutøvelsen fører til,
- 5) Profesjonsyrker har høy **lønn**, høy **prestisje** og høy **status**.

Profesjonsbegrepet under endring

organisasjonell profesjonalisme (Evetts, 2011):

Stridsspørsmål:

- organisatorisk **kontroll** vs. **autonomi**
- **standarder** for profesjonsutøvelse (som styres av organisasjonen eller profesjonen?) eller skjønnsbasert?
- Hvem skal stå til ansvar når noe går feil?

Faglige karriereveier i skolen: pilotprosjekter høsten 2015-2017

- Lærerspesialisten skal «bidra til å **utvikle skolen som en kollektiv lærende organisasjon**, knyttet til elevenes læring og skolens behov, og til hva lærerne bidrar med i klasserommet».
- Blir spesialist i **norsk** eller realfag. Grunnskolelærere: 60 studiepoeng i spesialistfaget, lærere i videregående: 90 studiepoeng. Minst **fem års erfaring** som lærer.
- **holde seg faglig oppdatert** og vurdere behovet for og **ta initiativ til faglig skolebasert vurdering, kompetansehevning, kollegaveiledning og faglige prosjekter**

To modeller

1. lønnsøkning på 48 000 kroner
2. Kombinasjon av lønn og redusert undervisningstid. Inntil halvparten av lønnstillegget brukes til reduksjon av undervisningstid.

Toårig prøveprosjekt for 200 lærere starter høsten 2015 i grunnskole og videregående skole.

Utdanningsforbundet om «lærerspesialist»

- «må ikke bli en ordning for påskjønnelser basert på vage kriterier», men formelle kompetansenivåer bestemt av eksperter og ikke skoleledere: Skal være basert på både erfaringsbasert og formell kompetanse. Fagsamlinger, formell videreutdanning, veiledning, kollegaobservasjon, refleksjonsnotat, artikler.
- nestleder Steffen Handal: «Regjeringen velger en light-variant som vi ikke støtter. - Du ville aldri sagt til en lege: 'Jeg synes du er god nok, her har du 48 000 kroner. Nå kaller vi deg spesialist'. Det vil ikke nødvendigvis gi mer kvalitet.»

Andre profesjonaliseringsbestrebelser

- rett og plikt til relevant etter- og videreutdanning gjennom yrkesløpet
- alle nytilsatte lærere omfattes av en veiledningsordning (reduisert undervisningsbyrde første praksisår)
- Utdanning av de som skal veilede nyutdannede lærere

Kompetansekrav

2012: ny § 10-2 i opplæringsloven: **tilsatte som skal undervise, må ha relevant kompetanse i de fagene de skal undervise i.** Lovendringen trådte i kraft 1. januar 2014.

to typer kompetansekrav i skolen:

1. Kompetansekrav for å kunne bli **tilsatt** i undervisningsstilling (som dagens bestemmelser),
2. **kompetansekrav for å kunne undervise** i ulike fag på ulike årstrinn (nye bestemmelser).

Kompetansekrav - unntak

Det nye kravet om relevant kompetanse i undervisningsfaget vil ikke gjelde:

- midlertidig tilsatte
- vikarer
- de som er tilsatt på vilkår om at de fullfører en lærerutdanning
- de som er kvalifisert til å undervise før de nye reglene trer i kraft (gjelder blant annet alle de utdannede lærerne som jobber i skolen i dag)
- de som har fått mulighet til å fullføre gammel allmennlærerutdanning

Kravet kan dessuten fravikes dersom det er nødvendig ved ungdomsskoler med færre enn 60 elever og 5 lærerårsverk på andre skoler, dersom det tas stilling til dette for hver enkelt lærer og for ett år om gangen.

Endringer i forskrift

De som etter 01.01.2014 oppfylte tilsetningskravene, må ha **relevant kompetanse for å undervise** i det enkelte fag.

For å undervise i fagene **norsk ... og matematikk på barnetrinnet**, må den som skal undervise ha **30 studiepoeng** som er relevante for det aktuelle fag, i tillegg til å oppfylle tilsetningskravene.

<http://www.udir.no/Regelverk/Finn-regelverk-for-opplaring/Finn-regelverk-etter-tema/Ovrige-tema/Udir-5-2014-Krav-om-relevant-kompetanse-for-a-undervise-i-fag-mv/>

For å undervise i fagene **norsk ... engelsk og matematikk** på **ungdomstrinnet**, må den som underviser ha **60 studiepoeng** som er relevante for faget. Dette kravet kommer i tillegg til tilsetningskravene. For andre fag kreves **30 relevante studiepoeng** for å undervise i det enkelte fag.

For alle fag i **den videregående skolen**, bortsett fra faget prosjekt til fordypning, kreves det relevant kompetanse for å undervise i faget. Dette kravet kommer i tillegg til tilsetningskravene. Relevant kompetanse skal som hovedregel bestå i **60 studiepoeng** som er relevante for det aktuelle faget.

Kompetanseutviklingskrav

«Skolen og lærebedrifta skal vere **lærande organisasjonar** og leggje til rette for at lærarane kan **lære av kvarandre** gjennom samarbeid om planlegging, gjennomføring og vurdering av opplæringa. Lærarar og instruktørar skal også kunne **oppdatere** og **fornye** den faglege og pedagogiske kompetansen sin, blant anna gjennom kompetanseutvikling, medrekna deltaking i utviklingsarbeid.» Opplæringsloven

Konklusjoner

- Profesjonssnakket har festet seg i skoledebatten, men brukes på forskjellig vis
- Profesjonaliseringsbestrebelser: kompetansekrav, lærervurdering, karriereveier, veiledning av nyutdannede
- Undervisningsevaluering ser ut til å oppleves som konstruktivt og nyttig i vg.skole

Men

- Vil «samfunnet»/ lokale myndigheter/nasjonale myndigheter behandle lærere som en profesjon på lik linje med de etablerte profesjonene?
- Vil læreryrket status øke opp mot de etablerte profesjonene?
- ....